فصل سوم ؛ توان های گویا و عبارت های جبری :

قوانین مهم این فصل به صورت خلاصه در جدول های زیر بیان شده اند.

قانون	مثال
$a>0 \Rightarrow \sqrt[n]{a}>0$	$\sqrt[10]{0/01}>0$
$a<0 \Rightarrow \sqrt[n]{a}<0$	$\sqrt[11]{-0/01}<0$
$\left.\begin{matrix}0<a<1\\ m>n\end{matrix}\right\}\Rightarrow \sqrt[n]{a}<\sqrt[m]{a}$	$\sqrt[4]{0/125}<\sqrt[7]{0/125}$
$\left.\begin{matrix}a>1\\ m>n\end{matrix}\right\}\Rightarrow \sqrt[n]{a}>\sqrt[m]{a}$	$\sqrt[4]{1/01}>\sqrt[7]{1/01}$
$\left.\begin{matrix}-1<a<0\\ m>n\end{matrix}\right\}\Rightarrow \sqrt[n]{a}>\sqrt[m]{a}$	$\sqrt[4]{-0/125}>\sqrt[7]{-0/125}$
$\left.\begin{matrix}a<-1\\ m>n\end{matrix}\right\}\Rightarrow \sqrt[n]{a}<\sqrt[m]{a}$	$\sqrt[4]{-1/01}<\sqrt[7]{-1/01}$
$\left.\begin{matrix}a=\pm 1\\ m>n\end{matrix}\right\}\Rightarrow \sqrt[n]{a}=\sqrt[m]{a}$	$\sqrt[11]{-1}=\sqrt[13]{-1}=-1$ و $\sqrt[11]{1}=\sqrt[12]{1}=1$

$a>0$	n زوج	a دارای دو ریشهٔ n اُم $\sqrt[n]{a}$ و $-\sqrt[n]{a}$ است.	۱۶ دارای دو ریشهٔ چهارم $\sqrt[4]{16}=2$ و $-\sqrt[4]{16}=-2$ است.
	n فرد	a دارای یک ریشهٔ n اُم $\sqrt[n]{a}$ است.	۳۲ دارای یک ریشهٔ پنجم $\sqrt[5]{32}=2$ است.
$a<0$	n زوج	a دارای ریشهٔ n اُم نیست.	۱۶- دارای ریشهٔ چهارم نیست.
	n فرد	a دارای یک ریشهٔ n اُم $\sqrt[n]{a}$ است.	۳۲- دارای یک ریشهٔ پنجم $\sqrt[5]{-32}=-2$ است.

قانون	مثال
$1^n=1$	$1^{100}=1$
$0^n=0 \qquad (n\in\mathbb{N})$	$0^{100}=0$
$a^0=1 \qquad (a\neq 0)$	$100^0=1$
$a^{-n}=\frac{1}{a^n} \quad (a\neq 0)$	$2^{-100}=\frac{1}{2^{100}}$
$a^n\times a^m=a^{n+m}$	$2^7\times 2^8=2^{15}$
$a^n\times b^n=(ab)^n$	$2^7\times 3^7=6^7$
$a^n\div a^m=a^{n-m} \quad (a\neq 0)$	$2^{10}\div 2^4=2^6$
$a^n\div b^n=(\frac{a}{b})^n \quad (b\neq 0)$	$2^{10}\div 3^{10}=(\frac{2}{3})^{10}$
$a^n+b^n\neq(a+b)^n$	$2^2+3^2\neq 5^2$
$\underbrace{a^n+a^n+\dots+a^n}_{\text{a بار}}=a\times a^n=a^{n+1}$	$3^4+3^4+3^4=3\times 3^4=3^5$
$(a^n)^m=a^{nm}$	$(3^7)^8=3^{7\times 8}=3^{56}$
$(a^n)^m\neq a^{n^m}$	$(2^2)^3=2^6\neq 2^{2^3}=2^8$

قانون	مثال
$a^{\frac{1}{n}}=\sqrt[n]{a} \qquad (a>0)$	$81^{\frac{1}{4}}=\sqrt[4]{81}=\sqrt[4]{3^4}=3$
$a^{\frac{m}{n}}=\sqrt[n]{a^m} \qquad (a>0)$	$81^{\frac{5}{4}}=\sqrt[4]{81^5}=\sqrt[4]{3^{20}}=3^5 \ , \ 4^{-\frac{3}{2}}=\frac{1}{4^{\frac{3}{2}}}=\frac{1}{\sqrt{4^3}}=\frac{1}{\sqrt{2^6}}=\frac{1}{2^3}$
$1^{\frac{m}{n}}=1$	$1^{-\frac{3}{7}}=1$
$a^{\frac{kp}{kn}}=a^{\frac{p}{n}} \qquad (a>0,k\neq 0)$	$3^{\frac{17}{51}}=3^{\frac{17\times 1}{17\times 3}}=3^{\frac{1}{3}}$
$\sqrt[kn]{a^{kp}}=\sqrt[n]{a^p} \qquad (k\neq 0)$	$\sqrt[22]{4^{33}}=\sqrt[11\times 2]{4^{11\times 3}}=\sqrt[2]{4^3}=(\sqrt{4})^3=2^3=8$
$\sqrt[m]{\sqrt[n]{a}}=\sqrt[mn]{a}$	$\sqrt[5]{\sqrt{7}}=\sqrt[10]{7} \ , \ \sqrt[4]{\sqrt[3]{5}}=\sqrt[12]{5}$
$\sqrt[p]{\sqrt[n]{\sqrt[m]{a}}}=\sqrt[mnp]{a}$	$\sqrt[3]{\sqrt{\sqrt[5]{1024^3}}}=\sqrt[30]{(1024)^3}=\sqrt[30]{(2^{10})^3}=\sqrt[30]{2^{30}}=2$

همچنین تمامی روابطی که در پایه نهم برای ضرب و تقسیم ریشه دوم و سوم خواندیم ، برای ریشه nام نیز صدق می کنند .

$$\sqrt[n]{a}\times\sqrt[n]{b}=\begin{cases}\sqrt[n]{ab} & a,b>0 \text{ و } n \text{ زوج}\\ \sqrt[n]{ab} & a,b \text{ دلخواه و } n \text{ یک عدد طبیعی فرد}\end{cases}$$

نکته: برای هر عدد طبیعی $n\geq 2$ ، توان $\frac{1}{n}$ عدد مثبت a را اینگونه تعریف می کنیم ؛

$$a^{\frac{1}{n}}=\sqrt[n]{a}$$

باید به این نکته توجه کرد که اگر $a<0$ باشد ، توان $\frac{1}{n}$ آن تعریف نمیشود .به عنوان مثال عبارتی مانند $(-2)^{\frac{1}{3}}$ تعریف نمی شود.

برای اعداد طبیعی n و m ، توان کسری و غیر صحیح $\frac{m}{n}$ عدد مثبت a را اینگونه تعریف می کنیم ؛

$$a^{\frac{m}{n}}=\sqrt[n]{a^m}$$

اتحاد ها :

اتحاد مربع دو جمله ای : $(a\pm b)^2=a^2\pm 2ab+b^2$

اتحاد مزدوج : $(a-b)(a+b)=a^2-b^2$

اتحاد مربع سه جمله ای : $(a+b+c)^2=a^2+b^2+2ab+c^2+2bc+2ca$

اتحاد جمله مشترک : $(a+x)(a+y)=a^2+(x+y)a+xy$

اتحاد مکعب مجموع : $(a+b)^3=a^3+3a^2b+3ab^2+b^3$

اتحاد مکعب تفاضل : $(a-b)^3=a^3-3a^2b+3ab^2-b^3$

اتحاد مجموع و تفاضل مکعبات دو جمله : $(a+b)(a^2-ab+b^2)=a^3+b^3$ $\quad$ $(a-b)(a^2+ab+b^2)=a^3-b^3$

نکته: عبارت $(x-1)(x+1)=x^2-1$ را درنظر بگیرید ، هر یک از عبارت های $(x-1)$ و $(x+1)$ یک شمارنده x^2-1 محسوب می شوند . همچنین x^2-1 یک مضرب این دو عبارت محسوب می شود .

مضرب های هر عبارت جبری و یا یک چند جمله ای ، از ضرب آن عبارت در عددهای صحیح و یا عبارت های جبری دیگر (ویا همزمان هردو) به دست می آیند ؛

نکته : یک عبارت گویا به ازای مقادیری از متغیر که مخرج آن را صفر می کند ، تعریف نمی شود . به عنوان مثال عبارت $\frac{x^2+3x}{x-2}$ به ازای $x=2$ تعریف نمی شود چون مخرج آن صفر می شود .

گویا کردن مخرج های گنگ :

برای گویا کردن مخرج های گنگ با توجه به صورت سوال صورت و مخرج عبارت را یا در مزدوج مخرج و یا در بخش دوم اتحاد مجموع و تفاضل مکعبات و یا ... ضرب می کنیم به گونه ای که عبارت های گنگ (رادیکالی) از مخرج حذف شوند .

اگر در مخرج یک عبارت دو جمله ای با ریشه دو داشتیم ، صورت و مخرج را در مزدوج مخرج ضرب می کنیم.

اگر در مخرج یک عبارت دو جمله ای با ریشه سه داشتیم ، صورت و مخرج را در بخش دوم اتحاد مجموع و تفاضل مکعبات ضرب می کنیم.